

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA

**DOCTOR HONORIS CAUSA
LITTERARUM HUMANIORUM**

PASCAL BRUCKNER

*Institutul de Studii politice din Paris
Eseist, romancier, filozof și scenarist*

Timișoara, 2023

Cuvânt
la deschiderea ceremoniei de acordare a titlului de
DOCTOR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
al Universității de Vest din Timișoara
domnului
PASCAL BRUCKNER

Onorați membri ai comunității academice,

Distinși colegi,

Doamnelor și domnilor,

Mult Stimate Domnule Pascal Bruckner,

Suita de evenimente de marcă organizate de Universitatea de Vest din Timișoara într-un an special pentru orașul nostru, cel în care Timișoara este Capitală Europeană a Culturii, se întregesc astăzi cu ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum unei personalități de excepție a culturii universale, nume de referință în literatura și gândirea franceză și internațională, filozoful și scriitorul Pascal Bruckner.

Lumea modernă este o lume cu un ritm incredibil, în care tinerii, fără existența unui cadru adecvat în care să se formeze și dezvolte, sunt supuși riscului de a trece pe lângă valorile fundamentale ale omenirii și să rateze propria devenire. Într-un astfel de context, universitățile nu mai sunt doar locul în care noile generații dobândesc informații și se pregătesc într-un anumit domeniu, ci agore în care li se oferă modele de urmat și li se permite să experimenteze, să cerceteze și să evolueze ca specialiști, dar și ca oameni și membri ai comunității din care fac parte. Universitatea de Vest din Timișoara a înțeles prea bine această nevoie de a aduce în prim plan oameni și cariere de excepție, care să poată inspira și să poată oferi alternative pentru tineri.

Tradus în peste 30 de limbi și țări, cu cărți vândute și citite în milioane de exemplare, Pascal Bruckner, distinsul nostru oaspete, se numără printre cei mai influenți intelectuali din ultima jumătate de secol și este, în mod cert, o personalitate care merită să fie cunoscută fiecăruia dintre noi. Publicul român a avut ocazia să îi acceseze opera prin numeroase traduceri de la începutul anilor '90 și până astăzi. Cărțile lui se află de multă vreme în bibliotecile personale și publice, iar eseurile lui de mare impact fac parte din bibliografia academică fundamentală în câteva discipline

distincte din științele umane. Nu există temă intelectuală majoră din ultimele decenii pe care Pascal Bruckner să n-o fi analizat și tranșat – adesea în răspăr cu gândirea majoritară, stârnind debateri aprinse.

Personalitate complexă, Pascal Bruckner este dificil de încadrat într-o anumită categorie de scriitori sau filozofi, fiindcă și aici atingem puncte sensibile.

E suficient să accesăm orice site de pe internet dedicat prezentării generale a personalității sale, ca să dăm peste o informație curioasă prin repetiție: aflăm astfel că Pascal Bruckner este catolic, dintr-o familie creștină, mixtă, protestant-catolică, și că și-a făcut studiile primare și gimnaziale în sistem școlar catolic. Până când nu-i luăm în mână cărțile, nu înțelegem însă miza acestor precizări. Multă vreme după debutul lui în presa de mare tiraj și la edituri de primă mărime, Pascal Bruckner a fost considerat „intelectual evreu”, iar el și-a asumat bucuros această încadrare. Și-a asumat-o public, nu doar fiindcă vreme îndelungată a apărut cauza israeliană într-un mediu intelectual dominant de stânga franceză unde inclusiv intelectualii evrei erau avocați ai cauzei palestinienilor, ci și fiindcă, într-un mediu uniformizator și conformist, el a fost mereu minoritar, supus presiunii intelectuale prin toate analizele pe care le-a publicat. Și, pentru a nu trece mai departe de acest punct, trebuie să mai amintim aici curajul public pe care l-a arătat Pascal Bruckner atunci când a scris confesiunea tulburătoare numită *Fiul cel bun* (*Un bon fils*, Editura Grasset, 2014) în care vorbește despre secretele familiei sale, despre tatăl său brutal și violent antisemit, despre relația greu de descris pe care a avut-o cu acest părinte și împotriva căruia fiul și-a construit personalitatea.

Tot la capitolul situației sale intelectuale, ar trebui să precizăm că Pascal Bruckner e un spirit liberal în sens larg, atlantist convins, fapt de natură a-l singulariza din nou în mediul francez marcat de antiliberalismul și antiamericanismul caracteristice gândirii comuniste, dominante pe scena franceză după cel de-al Doilea Război Mondial. Complicația tipic franceză este că la ideile de stânga se adaugă și convingerile de centru-dreapta, de origine gaullistă, ce vin să consolideze curentul antiamerican și antiliberal, ambele de largă răspândire deopotrivă pur intelectuală, cât și propriu-zis politică. Într-o seamă de chestiuni cruciale ale actualității din ultimele decenii, poziționarea lui Pascal Bruckner este în directă contradicție cu spiritul majoritar, ceea ce nu l-a intimidat niciodată și nu i-a moderat demonstrația, dar nici nu l-a împins să se manifeste ca un factor contestatar doar din rațiuni de marketing intelectual.

Deși a predat multă vreme ca profesor asociat la mari universități americane – la University of San-Diego (California), Harvard University, University of Texas și la New York University, filozoful francez este unul dintre cei mai critici intelectuali la adresa curentelor zilei din mediul academic de peste ocean. Vede în noile curente identitare din universitățile americane, în ideologia corectitudinii politice, a „woke”-ismului și a „scrierii inclusive” germeni antioccidentali dizolvanți și pledează convingător contra acestor noi forme de radicalism de stânga. Este între primii care au avut curajul să compare totalitarismul de stânga cu cel de dreapta, într-o vreme când o asemenea abordare era de natură să stigmatizeze și să izoleze, cu efecte administrative ce s-au putut vedea în cariera profesională a celor puțini ce au denunțat ravagiile comunismului.

Nu putem decât să aplaudăm claritatea morală și politică a mesajelor scrierilor lui Pascal Bruckner și să-i facem azi loc în aula universității noastre. Omagiem în persoana și opera lui Pascal Bruckner gândirea critică și independentă, neînregimentarea ideologică, curajul intelectual, frumusețea morală și puterea literaturii.

Stimate Domnule Pascal Bruckner,

Astăzi, prin acordarea titlului de **Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum**, Universitatea de Vest își exprimă recunoștința pentru exemplul pe care-l oferiți tinerei generații prin opera și atitudinea dvs. Suntem onorați de prezența dvs. la Timișoara și ne bucurăm pentru integrarea dvs. în comunitatea noastră academică. Vă dorim, domnule Pascal Bruckner, sănătate, energie și creativitate pentru mulții ani ce vor veni.

Prof. univ. dr. Marilen-Gabriel Pirtea

Rectorul Universității de Vest din Timișoara

Discours
d'ouverture de la cérémonie de remise du titre de
DOCTOR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
de l'Université de l'Ouest de Timisoara
à Monsieur
PASCAL BRUCKNER

Très honorés membres de la communauté académique,

Très distingués collègues,

Mesdames et Messieurs,

Cher Monsieur Pascal Bruckner,

La suite d'événements de marque organisés par l'Université de l'Ouest de Timișoara dans cette année spéciale pour notre ville, où elle exerce le titre de Capitale Européenne de la Culture, se poursuit aujourd'hui avec la cérémonie de remise du titre de Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum à une personnalité d'exception de la culture universelle, nom de référence dans la littérature et la pensée françaises et internationale, le philosophe et écrivain Pascal Bruckner.

Dans un monde qui accélère son pas, les jeunes gens, dépourvus d'un cadre adéquat pour se former et se développer, courent le risque de passer à côté des valeurs fondamentales de l'humanité et de rater ainsi leur propre développement. Dans un tel contexte, les universités ne sont plus seulement l'endroit où les nouvelles générations acquièrent des informations pour se spécialiser dans un certain domaine mais elles constituent également des agoras dans lesquelles notre établissement leur offre des modèles à suivre et leur permet d'expérimenter, de faire des recherches et de se former non seulement comme spécialistes mais aussi comme membres de la communauté dont ils font partie. L'Université de l'Ouest de Timișoara a fort bien compris ce besoin d'apporter au premier plan des gens et des carrières d'exception, pouvant inspirer et offrir des alternatives aux jeunes.

Traduit dans plus de 30 langues et pays, auteur d'une œuvre distribuée et lue en millions d'exemplaires, Pascal Bruckner, notre très distingué invité, se compte parmi les intellectuels les plus influents de ces dernières décennies, personnalité connue et reconnue par chacun d'entre nous. Le public roumain a eu l'occasion d'avoir accès à son œuvre par le biais de nombreuses traductions, du début des années '90 jusqu'à présent. Ses livres se trouvent, depuis longtemps,

dans les bibliothèques personnelles et publiques alors que ses essais de grand impact font partie de la bibliographie académique fondamentale dans quelques disciplines distinctes des sciences humaines. Il n'y a pas de thème intellectuel majeur que Pascal Bruckner n'ait pas analysé et tranché – souvent à rebours de la pensée majoritaire, déclenchant ainsi des débats enflammés.

Personnalité complexe, Pascal Bruckner est difficile à encadrer dans une catégorie précise d'écrivains ou de philosophes, car, ici également, on peut toucher des points sensibles.

Il suffit d'accéder à n'importe quel site Internet dédié à la présentation générale de sa personnalité, pour tomber sur une information curieuse par sa répétition: on apprend ainsi que Paul Bruckner est catholique, provenant d'une famille chrétienne, mixte, protestante-catholique, et qu'il a fait ses études primaires et secondaires dans le système scolaire catholique. On ne comprend pas l'enjeu de cette précision avant de prendre ses livres entre nos mains. Longtemps après son début dans la presse de grand tirage, Pascal Bruckner a été défini comme «intellectuel juif», et il a assumé de bon gré ce label. Il l'a assumé publiquement non seulement pour avoir longtemps défendu la cause israélienne dans un milieu intellectuel dominé par la gauche française où les Juifs aussi étaient les avocats de la cause palestinienne, mais également pour avoir été minoritaire, dans un milieu uniformisateur et conformiste, toujours soumis à la pression intellectuelle, par toutes ses analyses publiées. Et, à ce propos, il faut rappeler ici le courage public dont Pascal Bruckner a fait preuve quand il a écrit la troublante confession appelée *Un bon fils* (Grasset, 2014) dans laquelle il parle des secrets de sa famille, de son père brutal et brutalement antisémite, du rapport difficile qui a eu avec ce parent, contre lequel le fils a construit sa personnalité.

Pour situer intellectuellement Pascal Bruckner, il est important de préciser son orientation libérale, son atlantisme résolu, ce qui le singularise à nouveau dans le milieu français marqué par antilibéralisme et antiaméricanisme, si répandus dans le milieu français après la deuxième guerre mondiale. La complication française dérive du fait qu'aux idées de gauche s'ajoutent aussi les convictions de centre-droit, d'origine gaulliste et qui consolident le courant antiaméricain et antilibéral, tous les deux de large diffusion non seulement purement intellectuelle, mais politique aussi. Le positionnement de Pascal Bruckner dans nombre de questions cruciales d'actualité durant ces dernières décennies est en directe contradiction avec l'esprit majoritaire, ce qui ne l'a jamais intimidé et n'a point modéré sa démonstration, mais cela ne l'a pas poussé non plus à se manifester en tant que facteur contestataire pour de simples raisons de marketing intellectuel.

Bien qu'il ait longtemps enseigné comme professeur associé dans de grandes universités américaines *University of San Diego* (Californie), *Harvard University*, *University of Texas* et *New York University*, le philosophe français est l'un des intellectuels les plus critiques à l'adresse des courants actuels du milieu académique de l'autre côté de l'océan. Il voit dans les tendances identitaires des universités américaines, dans l'idéologie du politiquement correct, du *woke*-isme, de « l'écriture inclusive » des ferments antioccidentaux et il plaide de manière convaincante contre ces formes nouvelles de radicalisme de gauche. Il est l'un des premiers à avoir eu le courage de comparer le totalitarisme de gauche à celui de droite dans une période où une telle approche était

de nature à stigmatiser, à isoler et à produire des effets administratifs, comme on a pu le voir dans la carrière professionnelle de ceux qui avaient dénoncé les ravages du communisme.

Nous ne pouvons qu'applaudir la clarté morale et politique des messages des écrits de Pascal Bruckner et de lui faire place dans le Grand Amphithéâtre de notre université. Dans la personne et l'œuvre de Pascal Bruckner, nous rendons hommage à sa pensée critique et indépendante, à son refus idéologique, à son courage intellectuel, à la beauté morale et au pouvoir de sa littérature.

Très estimé Monsieur Pascal Bruckner,

Par la remise du titre de **Doctor Honoris Causa Litterarum Humaniorum**, l'Université de l'Ouest de Timișoara exprime sa reconnaissance pour l'exemple que vous offrez à la jeune génération par votre œuvre et attitude. Nous sommes honorés par votre présence à Timișoara et nous éprouvons une grande joie pour votre intégration dans notre communauté académique. Nous vous souhaitons, cher Monsieur Pascal Bruckner, santé, énergie et créativité, pour les années à venir.¹

Professeur des universités Marilen-Gabriel Pirtea

Président de l'Université de l'Ouest de Timișoara

¹ Traduit par Viorica Bilek

LAUDATIO
în onoarea
domnului PASCAL BRUCKNER
cu ocazia acordării titlului de
DOCTOR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
al Universității de Vest din Timișoara

Gândirea și literatura lui Pascal Bruckner amintesc mai degrabă de Voltaire decât de Rabelais. Deși acesta din urmă este invocat drept referință obligatorie în cronicile literare ce-i sunt dedicate, profilul malițios al marelui precursor din secolul al XVIII-lea se conturează cu încă și mai multă precizie în opera Noului filozof, de altfel o personalitate ce-și asumă epoca Luminilor.

Precum Voltaire, Pascal Bruckner este un creator, un filozof și un critic al mentalităților, pe care le *modelează tot atât pe cât le și cercetează în profunzime*. Iar punctul acesta este fundamental. Oare mentalitățile – moravurile cum li se spunea odinioară – există înaintea analizei sau, dimpotrivă, analiza e cea care le zămislește pe măsură ce le studiază dintr-un punct de vedere critic? Și întrebarea aceasta se pune în aceeași măsură și pentru unul și pentru celălalt dintre cei doi gânditori.

Fără să dezvoltăm prea mult asemănarea atât de vădită între cei doi filozofi-scriitori, cum să nu distingem totuși ambivalența lor comună în chestiunile religioase, raționalismul împărțit, recursul constant la inteligență și spirit critic, persistența convingerilor lor liberale fondate pe existența drepturilor naturale? Cum să nu remarcăm mai apoi alegerea reciprocă a acelorași forme și instrumente literare? Ceea ce se numește «eseu» la unul se cheamă «scriere» la celălalt. Iar ceea ce, pe de o parte, se recomandă drept «roman», pe de altă parte este «povestire». Toată această producție literară, fie ea operă de reflecție sau ficțiune, se autodefinește, prin voința ambilor autori, prin eticheta «filozofic». Și unul și celălalt sunt mari polemisti și actori ai gândirii și ai limbajului. Și putem continua astfel încă mult și bine.

Cel ce își oferă luxul de a citi dintr-o suflare volumele de mare autoritate ale lui Pascal Bruckner își dă seama de mutațiile dramatice care marchează mentalul occidental într-un interval de timp ce nu depășește mai mult de o jumătate de secol.

Ce s-a putut petrece în aceste câteva decenii pentru ca popoarele din Apus să își schimbe credințele și obiceiurile de mai multe ori și cu așa de mare repeziciune?

Să reluăm lectura volumului fundamental *Le nouveau désordre amoureux*, scris în colaborare cu Alain Finkielkraut în continuarea protestelor din mai 1968 și apărut la Editions du Seuil în 1977. Volumul este nu numai nespus de nostim, cum sunt multe din eseurile lui Pascal Bruckner, dar este și de o nostimadă luminoasă și încrezătoare. Revoluția sexuală era în plină desfășurare, totul mergea aparent bine în cea mai bună dintre lumile posibile. Noua dezordine erotică permitea totul. O eră a plăcerilor nelimitate se deschidea în fața speciei umane, singurul ei pierzător fiind bărbatul însuși, căci plăcerea lui se încheia dramatic de repede, prin orgasm. Ființa delicată, penalizată, epuizabilă, era așa-zisul *sex tare*. În mod rușinos, bărbatul, învinsul din revoluția sexuală, nu putea fi femeie, vai, spre a relua plăcerea iar și iar într-un univers unde valoarea supremă devenise chiar plăcerea.

Descrierea acestor lucruri pline de haz, extrem de ancorate în spiritul vremurilor, demonta mecanismele mentale ale unui curent ce nu putea să dureze îndelung. În curând laptele s-a brânzit și mierea s-a făcut fiere, ca să reluăm jocul de cuvinte din alt titlu celebru. Obligația de a fi euforici și fericiți includea deja dezgustul de un paradis ce promitea mult mai mult decât putea el duce.

După numai douăzeci și trei de ani de la *Le nouveau désordre amoureux*, *L'euphorie perpétuelle* disecă deziluzia față de plăcerile văzute ca îndatorire. Și e sfârșitul iluziilor ușurate.

«Un nou stupefiant colectiv invadează societățile occidentale: cultul fericirii. Fiți fericiți! Înspăimântătoare poruncă de la care este cu atât mai greu să te sustragi, cu cât ea pretinde că e spre binele nostru. Cum să știi dacă ești fericit? Și ce să le răspunzi celor ce mărturisesc în mod vrednic de milă: eu nu reușesc? Trebuie să îi trimitem la acele terapii ale stării de bine, ca budismul, consumerismul și alte tehnici ale fericirii? Ce se întâmplă cu raportul nostru cu durerea într-o lume în care sexul și sănătatea au devenit despoții noștri? Numesc îndatorire de fericire acea ideologie care ne determină să evaluăm totul prin prisma plăcerii sau a neplăcerii, această somare la euforie ce aruncă în rușine și tulburare pe cei ce nu subscriu la ea. Pervertirea celei mai frumoase idei ce există: posibilitatea acordată fiecăruia să-și stăpânească destinul și să-și îmbunătățească existența. Nefericirea și suferința sunt atunci scoase în afara legii, cu riscul, tot trecându-le sub tăcere, ca ele să apară din nou acolo unde nu te așteptai. Epoca noastră vorbește despre o nașcocire ciudată: cea a unei societăți închinată hedonismului, în care totul devine enervare și chin.»

În acești termeni preciși și străluciți, ca întotdeauna, Pascal Bruckner descrie alt stadiu istoric al mentalităților contemporane. Este începutul epocii ce anunță marea neîncredere a Occidentului față de sine însuși ca trecere la ultima pilulă amară, invazia urii de sine.

Prea pașnică, prea inertă, prea plicticoasă vremea noastră de azi! Democrația nu este spectaculoasă, ea obosește și s-a învățat să se conteste pe sine. Atunci o zgâlțâim, o muștrăm, îi reproșăm totul, chiar și opusul lui. O criticăm aspru, ca pentru a uita și a trece sub tăcere complezența pe care Occidentul a arătat-o față de totalitarismul comunist.

Bolile ideologiei occidentale, atât de evidente mai târziu, atât de greu de abordat în mod rațional, de teama linșajului intelectual, erau deja diagnosticate de Pascal Bruckner în *Le Sanglot de l'homme blanc. Tiers-monde, culpabilité, haine de soi*, apărut la Editura Seuil în 1986; apoi *La tentation de l'innocence*, Editura Grasset, 1996, Premiul Médicis; reluate în fine în *Un coupable presque parfait*, Grasset, 2020.

Tiermondismul este o boală a stângismului, bătuit dintotdeauna de spectrul Revoluției franceze. Marea fractură istorică din 1789 însuflețește de trei sute de ani discursul și imaginarul de stânga, în toate momentele când democrația începe să se clatină. Atunci revoluționarul își îmbracă vesta galbenă sau roșie, sparge vitrine și înalță baricade comunarde. Pentru revoluționarii pe viață, țările sărace sunt echivalentul Stării a Treia din vremea Franței monarhice, dezmoșteniții națiunilor. Tiermondistul vede sărăcia ca o conspirație universală a bogaților, a unui Occident intervenționist și exploator.

Oare viziunea mondialistă a anilor '70-'80 chiar a murit, cum s-ar putea crede? Niciodată pe acest pământ! Intervențiile militare ruse în Africa manipulează temeinic fostele idei remanente: loviturile de stat ale coloneilor din Africa neagră instigate împotriva unor aleși validați prin vot popular, vechi obicei al locului, navighează din plin pe ideologia mondialistă. Din punct de vedere intelectual, Occidentul era deja pregătit spre a deschide larg porțile bandelor Wagner ale eliberatorilor ruși, căci sistemul școlar occidental, de sus până jos, revărsa deja de decenii tezele unei propagande servind la demolarea fragilelor construcții democratice africane chiar în aceste momente. Salvatorii ruși și chinezi, investitori umanitari și caritativi în Africa, scot un profit considerabil din ceea ce învățământul occidental a știut să cultive pe propriul său sol.

Cărțile lui Pascal Bruckner sunt vizionare în cel mai înalt grad. În trecut, ele scandalizau stânga, și aceasta cu atât mai mult cu cât autorul trecea drept un intelectual de stânga ce trăda, iată, «nobilele idealuri» pentru a o lua pe cărarea incomodă a adevărului și rațiunii. Recitindu-le, *după treizeci de ani*, aceste reflecții nu mai șochează pe nimeni. În schimb, ceea ce șochează retrospectiv este viziunea exactă din aceste analize, previziunea tulburătoare a consecințelor urii de sine, intuiția infantilizării voite a societății occidentale, adoptarea ținutei postcoloniale pătrunse de falsificări ideologice. Deși a ieșit învingător la proba istoriei, cea mai dificilă dintre probe, singura care ar trebui să conteze, Pascal Bruckner poartă cu sine, în presa de stânga e adevărat, eticheta de «controversat». Dar cine mai continuă controversa din moment ce realitatea însăși a tranșat deja?

Ceea ce va rămâne de neacceptat pentru totdeauna în aceste eseuri îndreptate împotriva ideilor dominante sunt formulările memorabile. Ele se etalează pe fiecare pagină, supără și uluiesc. Să le ascultăm, spicuite ici și colo:

«În numele toleranței, suntem invitați să aprobăm zgomotos intoleranța celorlalți față de noi.»

«Turistul nu crede în lucruri decât după ce le-a transformat în clișee.»

«Căsătoria din dragoste, o noutate ce își are originea la începutul secolului XX. Căsătoria din dragoste se vrea o reușită perfectă: reușită erotică, pasională, profesională, afectivă, familială. Fiecare dintre parteneri îi cere celuilalt lucruri exagerate, perfecțiunea în toate cele. În cele din urmă, ne persecutăm unii pe alții prin intermediul unui ideal inuman.»

«Să poți să afirmi că ești victimă înseamnă să beneficiezi de o linie de credit nelimitată pe lângă contemporanii tăi și să fii degrevat de orice datorie. De aici, o competiție a victimelor. De fiecare dată când un grup vrea să aibă acces la atenția publică, nu o poate face decât prin mijlocirea victimizării. Doar atunci grupul obține un soi de reparație morală, financiară sau juridică. Și această competiție a victimelor se dublează cu o transmitere ereditară: fiii victimelor sunt victime, fiii călăilor sunt călăi...»

Această fericire a formulei perfecte este altă moștenire a Marelui Secol, ultima epocă a frumuseții și eleganței supreme, după cum spunea un mare scriitor român.

Cum poți discuta în contradictoriu cu cineva care scrie atât de bine? În această privință, Pascal Bruckner, prin talentele sale, se bucură de inviolabilitatea unui Jean-François Revel, cu care el împărtășește o grămadă de convingeri comune, toate rare în spațiul intelectual francez.

Universitatea de Vest din Timișoara primește în comunitatea ei un clasic, unul adevărat, un maestru al gândirii și un moralist în sensul cel mai înalt, cel mai nobil al termenului².

² Traducere din franceză de Viorica Bilek

COMISIA DE EVALUARE ȘI DE ELABORARE A LAUDATIO

Președinte:

Prof. univ. dr. Marilen Gabriel PIRTEA, *Rectorul Universității de Vest din Timișoara*

Membri:

Prof. univ. dr. Anton Trăilescu, *Președintele Senatului Universității de Vest din Timișoara*

Julien Chiappone-Lucchesi, *Consilier cultural al Ambasadei Franței la București și Director General al Institutelor franceze din România*

Academician Prof. univ. dr. Nicolae Manolescu, *Membru corespondent al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Vasile Popovici, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Prof. univ. dr. Mircea Mihăieș, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Prof. univ. dr. Loredana Pungă, *Decanul Facultății de Litere, Istorie și Teologie, Universitatea de Vest din Timișoara*

Prof. univ. dr. habil. Simona Mihaela Modreanu, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Lector univ. dr. Alexandru Jădăneanț, *Decanul Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, Universitatea de Vest din Timișoara*

Conf. univ. dr. Claudiu T. ARIEȘAN, *Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Magister Caeremoniae al Universității de Vest din Timișoara*

LAUDATIO
en l'honneur de Monsieur **PASCAL BRUCKNER**
à l'occasion de la remise du titre de
DOCTEUR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
de l'Université de l'Ouest de Timisoara

La pensée et la littérature de Pascal Bruckner rappellent plutôt Voltaire que Rabelais. Bien que ce dernier soit invoqué comme référence obligatoire dans les chroniques littéraires qui lui sont réservées, le profil malicieux du grand penseur du XVIIIe siècle se dessine avec encore plus de netteté dans l'oeuvre du Nouveau philosophe, d'ailleurs dépositaire assumé des Lumières.

Comme Voltaire, Pascal Bruckner est un créateur, un philosophe et un critique des mentalités, qu'*il construit autant qu'il examine*. Et c'est là un point capital. Est-ce que les mentalités – les moeurs comme ça se disait autrefois – préexistent à l'analyse ou, au contraire, est-ce l'analyse qui les engendre au fur et à mesure qu'elle les examine sous un angle critique ? Et cette question se pose autant pour l'un que pour l'autre des deux penseurs.

Sans trop développer la parenté si évidente entre les deux philosophes-écrivains, comment ne pas observer pourtant leur commune ambivalence dans les questions religieuses, le rationalisme partagé, le recours constant à l'intelligence et au sens critique, la pérennité de leurs convictions libérales fondées sur l'existence des droits naturels ? Comment ne pas remarquer ensuite le choix mutuel des mêmes formes et instruments littéraires ? Ce qui s'appelle "essai" chez l'un se nomme "écrit" chez l'autre. Et ce qui, d'un côté, se recommande comme "roman", de l'autre c'est du "conte". Toute cette production littéraire, qu'elle soit oeuvre de réflexion ou de fiction, s'autodéfinit, de par la volonté des deux auteurs, par le label "philosophique". L'un et l'autre sont grands polémistes et comédiens de la pensée et du langage. Et ça peut continuer de plus belle.

Celui qui s'offre le luxe de lire d'un trait les volumes les plus influents de Pascal Bruckner prend conscience des mutations dramatiques qui marquent le mental occidental en un laps de temps qui ne dépasse pas plus d'un demi-siècle.

Qu'est-ce qui a pu se passer dans ces quelques décennies pour que l'Occidental change de croyances et d'habitudes à plusieurs reprises et à si grande allure ?

Reprenons la lecture du volume fondamental *Le Nouveau désordre amoureux*, écrit en collaboration avec Alain Finkielkraut au sillage du mai 1968, sorti aux Editions du Seuil en 1977. Il est non seulement infiniment drôle, comme le sont nombre d'essais de Pascal Bruckner, mais de

surcroît d'une drôlerie lumineuse et confiante. La révolution sexuelle était en marche, tout allait apparemment bien dans le meilleur des mondes possibles. Le nouveau désordre amoureux permettait tout. Une ère de jouissance sans limites s'ouvrait devant l'espèce humaine, dont le seul grand perdant, c'était l'homme lui-même, le mâle, car sa jouissance s'achevait dramatiquement vite, par l'orgasme. L'être délicat, pénalisé, épuisable, c'était le soi-disant sexe dur. Honteusement, l'homme, le vaincu de la révolution sexuelle, ne pouvait pas être femme, hélas, pour reprendre la jouissance encore et encore dans un univers dont la grande valeur était le plaisir.

La description de ces choses cocasses, profondément dans l'air du temps, démontait les mécanismes mentaux d'un courant qui ne saurait pas durer longtemps. Bientôt le lait s'écaillait et le miel tournait au fiel, pour reprendre le jeu de mots d'un titre célèbre. Le devoir d'euphorie et de bonheur incluait déjà le dégoût d'un paradis qui promettait beaucoup plus qu'il ne pouvait tenir.

Vingt-trois ans à peine après *Le Nouveau désordre amoureux*, en 2000, *L'euphorie perpétuelle* dissèque le désenchantement face aux plaisirs comme devoir. Et c'est la fin des illusions frivoles.

"Un nouveau stupéfiant collectif envahit les sociétés occidentales: le culte du bonheur. Soyez heureux ! Terrible commandement auquel il est d'autant plus difficile de se soustraire qu'il prétend faire notre bien. Comment savoir si l'on est heureux ? Et que répondre à ceux qui avouent piteusement: je n'y arrive pas ? Faut-il les renvoyer à ces thérapies du bien-être, tels le bouddhisme, le consumérisme et autres techniques de la félicité ? Qu'en est-il de notre rapport à la douleur dans un monde où le sexe et la santé sont devenus nos despotes ? J'appelle devoir de bonheur cette idéologie qui pousse à tout évaluer sous l'angle du plaisir et du désagrément, cette assignation à l'euphorie qui rejette dans l'opprobre ou le malaise ceux qui n'y souscrivent pas. Perversion de la plus belle idée qui soit: la possibilité accordée à chacun de maîtriser son destin et d'améliorer son existence. C'est alors le malheur et la souffrance qui sont mis hors la loi, au risque, à force d'être passés sous silence, de resurgir où on ne les attendait pas. Notre époque raconte une étrange fable: celle d'une société vouée à l'hédonisme, à laquelle tout devient irritation et supplice."

Dans ces termes justes et brillants, comme toujours, Pascal Bruckner décrit un autre stade historique des mentalités contemporaines. C'est le début de l'époque qui annonce la grande mise en question de l'Occident par lui-même et qui prépare la drogue ultime, l'irruption de la haine de soi.

Trop de paix, trop stagnant, trop ennuyeux notre temps d'aujourd'hui ! La démocratie n'est pas spectaculaire, elle lasse et aime se mettre en question. On la secoue alors, on la malmène, on lui reproche tout et son contraire. On la critique rudement, comme pour oublier et se faire oublier la complaisance que l'Occidental a eue à l'égard du totalitarisme communiste.

Les maladies de l'idéologie occidentale, si évidentes après coup, si difficiles à aborder raisonnablement, sous peine de lynchage intellectuel, étaient déjà diagnostiquées par Pascal Bruckner dans *Le Sanglot de l'homme blanc. Tiers-Monde, culpabilité, haine de soi*, paru au Seuil en 1986, ensuite dans *La Tentation de l'innocence*, Grasset, 1995, Prix Médicis de l'essai, pour une dernière reprise dans *Un coupable presque parfait*, Grasset, 2020.

Le tiers-mondisme est une maladie du gauchisme, hanté depuis toujours par le spectre de la Révolution française. La grande fracture historique de 1789 anime depuis trois cents ans le discours et l'imaginaire gauchistes dans tous les moments quand la démocratie vacille tant soit peu. Alors le révolutionnaire revêt sa veste jaune ou rouge, casse les vitrines et hausse les baricades communardes. Pour les révolutionnaires à perpétuité, les pays pauvres sont l'équivalent du *tiers état* dans la France monarchique, les déshérités des nations. Le tiers-mondiste voit la pauvreté comme une conspiration universelle des riches, d'un Occident interventionniste et exploiteur.

Est-elle enfin morte cette vision tiers-mondiste des années 70-80, comme on pouvait le croire ? Jamais sur cette terre ! Les interventions militaires russes en Afrique manipulent à fond les anciennes idées rémanentes : les coups d'Etat des colonels de l'Afrique noire fomentés contre des élus validés par vote populaire, vieille coutume des lieux, surfent pleinement sur l'idéologie tiers-mondiste. Intellectuellement, l'Occident était déjà préparé pour ouvrir grand les portes aux bandes Wagner des libérateurs russes, car le système scolaire occidental, de haut en bas, déversait déjà depuis des décennies les thèses d'une propagande qui sert à démolir en ce moment même les frêles constructions démocratiques africaines. Les sauveurs russes et chinois, investisseurs humanitaires et caritatifs en Afrique, tirent un large profit de ce que l'enseignement occidental a su cultiver sur son propre sol.

Les livres de Pascal Bruckner sont hautement prémonitoires. Hier, ils scandalisaient la gauche, et ce d'autant plus que leur auteur passait pour un intellectuel de gauche qui trahissait ainsi "les nobles idéaux" pour prendre le sentier incommode de la vérité et de la raison. A la relecture, *après trente ans*, ces réflexions ne choquent plus personne. Ce qui choque en revanche, rétrospectivement, c'est la vision exacte de ces analyses, la prévision troublante des conséquences de la haine de soi, de l'infantilisation volontaire de la société occidentale, des postures postcoloniales imprégnées de falsifications idéologiques. Bien que vainqueur à l'épreuve de l'histoire, la plus difficile des épreuves, la seule qui devrait compter, Pascal Bruckner traîne toujours avec soi dans la presse de gauche, il est vrai l'étiquette de "controversé". Mais qui poursuit donc la controverse quand la réalité a tranché ?

Ce qui restera à jamais intolérable dans ces essais défiant les idées dominantes, c'est les formules mémorables. Elles s'étalent sur chaque page, fâchent et éblouissent. Écoutons-les, glanées ça et là :

"Au nom de la tolérance, on nous invite à approuver bruyamment l'intolérance des autres à notre égard."

"Le touriste ne croit aux choses qu'après les avoir transformées en clichés."

"Le mariage d'amour, une nouveauté qui remonte au début du XXe siècle. Dans le mariage d'amour, on veut une réussite absolue; réussite érotique, passionnelle, professionnelle, affective, familiale. Chacun des partenaires demande à l'autre des choses exorbitantes, la perfection en tout. Finalement, nous nous persécutons les uns les autres par le biais d'un idéal inhumain."

"Pouvoir se dire victime, c'est bénéficier d'une ligne de crédit illimité auprès de vos contemporains et être exonéré de tout devoir."

"D'où la compétition victimaire. Chaque fois, qu'un groupe veut accéder à la lumière publique, il ne peut le faire que par l'entremise de la victimisation. Alors seulement il obtiendra une sorte de réparation morale, financière ou juridique. Et cette compétition victimaire se double d'une transmission héréditaire: les fils de victimes sont des victimes, les fils de bourreaux sont des bourreaux..."

Ce bonheur de la formule parfaite est un autre legs du Grand Siècle, le dernier âge de la beauté et de l'élégance souveraines, selon un grand écrivain roumain.

Comment peut-on polémiquer avec quelqu'un qui écrit si bien? A cet égard, Pascal Bruckner, de par ses dons, jouit de l'inviolabilité d'un Jean-François Revel, avec qui il partage un tas de convictions communes, toutes rares dans l'espace intellectuel français.

L'Université de l'Ouest de Timișoara reçoit dans sa communauté un classique, un vrai, un maître à penser et un moraliste au sens le plus haut, le plus noble du terme.

Discours de remerciements
de Monsieur PASCAL BRUCKNER
à l'occasion de la remise du titre de
DOCTEUR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
de l'Université Ouest de Timișoara

Monsieur le Recteur,

Mesdames et Messieurs les Professeurs,

Mesdames, Messieurs,

D'abord un grand merci pour cette distinction magnifique.

Il y a un âge pour les honneurs et les médailles. Si on vous les attribue trop jeune, ils semblent liés au hasard et non au mérite. On connaît bien des auteurs détruits par un prix littéraire prématuré, tués dans leur élan et incapables de retrouver l'inspiration. Les gratifications pleuvent sur les aînés peut-être pour les consoler d'avoir vieilli et les remercier d'avoir bien vécu.

Ce titre que vous m'octroyez vient d'un événement purement fortuit : être allé en Roumanie au début de l'année 90 avec un avion de la Fnac.

Nous sommes parti à l'aube du Bourget dans un aéronef bourré de livres pour atterrir vers 10 heures dans une ville grise et froide qui semblait relever d'un séisme. Ce séisme s'appelait le communisme et le régime du couple pharaonique, les Ceausescu, fusillé comme des chiens après un jugement expéditif, typique du stalinisme, le 25 Décembre. Plusieurs images fortes me restent : le Conducator hué le 21 décembre par une foule de 100 000 personnes alors qu'il venait se faire acclamer au retour d'un voyage en Iran. Le duo hagard, Danube de la pensée côte à côte avec le Firmament de l'humanité affalés sur leurs chaises, attifés comme des paysans, passés de dictateurs à coupables et bientôt promis à la mort. Une image revécue plus tard avec l'élimination de Saddam Hussein, le lynchage de Mohamad Kadhafi.

Une chose me reste de cette journée à Bucarest: le contraste entre cette capitale délabrée et la chaleur des hôtes qui nous ont accueillis. On voyait tour à tour sur les visages les deux sentiments de la peur et de l'espérance. Les figures étaient tendues, chacun s'épiait, on craignait encore un

coup d'État, le retour de la redoutable Securitate et chacun scrutait les conducteurs des rares autos qui circulaient, de vieilles Trabant, aujourd'hui voitures de collection, qui semblaient découpées dans du carton. Impossible de dire si le passant qui traversait la rue coiffé d'un chapeau bouilli était un simple anonyme ou un agent infiltré qui allait noter l'identité des personnes rassemblées et la transmettre à ses supérieurs. Vingt ans après, j'ai connu bien des diplomates occidentaux piégés par d'accortes jeunes femmes envoyées par les services secrets et contraints de démissionner ou de se plier aux desiderata du gouvernement. La sentimentalité excessive des ambassadeurs est en général un problème pour les chancelleries.

J'ai été accueilli à Bucarest par le professeur Bazil Zicenco et sa classe : éminent spécialiste de littérature, Bazil est devenu mon traducteur et un ami que nous avons reçu plusieurs fois l'été à Paris. Cette première journée sur le sol roumain a été trop courte, trop intense : la Roumanie était plus exotique pour nous que le Brésil et je constate que le mur mental entre l'Est et l'Ouest de l'Europe continue bien après la chute du mur de Berlin en novembre 1989.

Depuis cette date, j'ai appris à mieux connaître votre pays ou plutôt à mieux en mesurer mon ignorance, Il reste d'ailleurs inconnu de la plupart de mes compatriotes en France malgré les liens culturels traditionnels entre nos nations. Les premiers de mes livres traduits ici l'ont été dans des éditions bon marché sur du papier friable qui jaunissait au bout de quelques années. Je les ai tous gardés avec émotion comme les parchemins d'une époque révolue dont je reste nostalgique. Si je devais traduire d'un mot ce que je ressens en Roumanie, je choiserais deux mots : la ferveur et le romanesque. La ferveur car j'ai éprouvé ici un accueil jamais reçu ailleurs, presque embarrassant parfois, que j'attribue à un malentendu comme si mon univers consonait avec celui des lecteurs. Mais malentendu merveilleux qui a été orchestré, accéléré par deux femmes admirables à qui je voudrais rendre hommage, Magdalena Marculescu, mon éditrice à Editura Trei, et Chris Simion, dramaturge et metteuse en scène, qui a adapté beaucoup de mes textes au théâtre. Le succès est une méprise, bien sûr, on aime en vous une image, une effigie qui n'a pas grand-chose à voir avec la réalité. Les lois de l'hospitalité ont été ici pour moi frappées de démesure . Et j'ai beau être un ancien fils unique, j'ai beau avoir pris la mauvaise habitude grâce à une mère enveloppante d'être non pas aimé mais préféré, j'ai souvent eu le sentiment d'une erreur sur la personne ou sur les romans. Comme si mes traducteurs avaient réécrit à mon insu un autre livre, plus vivant, plus surprenant à l'usage des seuls lecteurs roumains, me laissant la dépouille française .

Enfin la Roumanie me semble romanesque de par son double héritage latin et slave, par sa religiosité omniprésente, ses magnifiques églises à bulbe. Elle me semble parfois régie par les forces de l'invisible et du baroque comme si le paysage entrevu n'était qu'un décor qui dissimule une autre réalité. Un léger vertige saisit un Français en Roumanie qui n'est pas celui de l'inquiétante étrangeté mais de la fausse familiarité. On se croit chez des cousins mais on perd pied, on est en Europe mais au-delà de l'Europe, aux portes de l'Asie et des Balkans. Une partie de l'atmosphère ici tient de la légende et du surnaturel. Cela transparait dans la littérature et le

cinéma roumain, par le goût de l'absurde, des situations cocasses. J'ai connu chez vous des moments de très grand bonheur et de surprise.

Permettez- moi d'en citer deux : une enquête pour le journal *le Monde* m'a emmené à Tanacu en Moldavie en 2005 sur les traces de cette jeune nonne supposément possédée et morte crucifiée pour exorciser Satan (cette affaire est devenue un film de Cristian Mungiu en 2014). J'ai eu le sentiment de replonger dans le catholicisme superstitieux de mon enfance fait de merveilleux, de terreur et de soumission.

Je me souviens également de cette visite à une princesse Rom, médium près de Bucarest qui nous reçut dans un palais baroque immense et vide, d'un kitsch échevelé au milieu de ses gardes du corps armés de kalachnikov, de sa flotte de Mercedes. Elle m'annonça avec justesse une rupture amoureuse qui se produisit en effet quelques mois plus tard. Jusqu'à présent toutes les tireuses de carte que j'avais vues me prédisaient mon passé avec une exactitude réjouissante. En Roumanie, et j'insiste sur la caractère purement subjectif de cette impression, je bascule dans une autre dimension, j'entre dans un univers d'incertitude : quelque chose d'inconnu peut se produire qui ressort de l'enchantement et de la surprise.

Le grand défi pour un artiste, un auteur, un créateur, c'est le renouvellement de soi. Depuis quelques années, quand je commence un livre, je fais mienne la prière de Baudelaire:SEE

« Seigneur mon Dieu ! accordez-moi la grâce de produire quelques beaux vers qui me prouvent à moi-même que je ne suis pas le dernier des hommes, que je ne suis pas inférieur à ceux que je méprise. »

A cette prière, j'ajoute une phrase : Seigneur, faites-moi la grâce d'être lu encore en Roumanie jusqu'à mon dernier souffle !

Pascal Bruckner

Discurs de mulțumire
al Domnului PASCAL BRUCKNER
cu ocazia acordării titlului de
DOCTOR HONORIS CAUSA LITTERARUM HUMANIORUM
al Universității de Vest din Timișoara

Domnule Rector,
Doamnelor și Domnilor Profesori,
Doamnelor, Domnilor,

Mai întâi, multe mulțumiri pentru această distincție magnifică.

Există o vârstă pentru onoruri și medalii. Dacă ele vă sunt atribuite prea devreme, par legate de întâmplare și nu de merit. Se cunosc mulți autori distruși de un premiu literar prematur, doborâți în elanul lor și incapabili să-și regăsească inspirația. Plouă cu gratificații peste cei mai vârstnici, poate pentru a-i consola că au îmbătrânit și pentru a le mulțumi că și-au cam încheiat socotelile cu viața.

Acest titlu pe care mi-l acordați se trage de la un eveniment pur și simplu întâmplător: faptul că am venit în România la începutul anului '90, cu un avion al FNAC-ului – lanțul de magazine specializat în cultură și divertisment.

Am plecat în zori de pe aeroportul Le Bourget într-o aeronavă ticsită de cărți și am aterizat pe la ora 10 într-un oraș cenușiu și rece ce parcă tocmai supraviețuise unui cutremur de pământ. Negreșit cutremur de pământ fuseseră comunismul și regimul cuplului faraonic, familia Ceaușescu, împușcați precum câinii, după o judecată expeditivă, după model stalinist, în 25 decembrie. Mi-au rămas în minte mai multe imagini puternice: conducătorul huiduit în 21 decembrie de o mulțime de 100 000 de persoane, chiar dacă tocmai fusese aclamat la întoarcerea dintr-o călătorie în Iran. Perechea buimacă – Dunărea gândirii alături de Firmamentul omenirii – prăbușiți pe scaunele lor, împopoțonați ca niste țărani, trecuți de la stadiul de dictatori la cel de vinovați și, în scurt timp, livrați morții. O imagine reținită mai târziu când a fost îndepărtat Saddam Hussein și linșat Mohamed Gaddafi.

Îmi rămâne în minte un lucru din ziua aceea la București: contrastul dintre capitala șubrează și căldura gazdelor ce ne-au întâmpinat. Rând pe rând, se vedeau pe chipuri două

sentimente: de teamă și de speranță. Chipurile erau încordate, oamenii se pândeau, încă se temeau de o lovitură de stat, de revenirea temutei Securități și priveau iscoditor rarele mașini care circulau, vechile Trabanturi, astăzi mașini de colecție, ce păreau făcute din carton. Imposibil de știut dacă trecătorul ce traversa strada purtând o pălărie pântecoasă era doar un simplu anonim sau un agent infiltrat ce urma să noteze identitatea persoanelor strânse acolo și să o transmită superiorilor săi. După douăzeci de ani am cunoscut mulți diplomați occidentali cărora le-au întins capcane tinere binevoitoare, trimise de serviciile secrete spre a-i constrânge să demisioneze sau să se supună cerințelor guvernului. Sentimentalitatea excesivă a ambasadurilor e, în general, o problemă pentru cancelarii.

Am fost întâmpinat cu căldură la București de Bazil Zencenco și de studenții lui: eminent specialist în literatură, Bazil a devenit traducătorul meu și un prieten pe care l-am găzduit de mai multe ori la Paris. Această primă zi pe pământul românesc a fost prea scurtă, prea intensă: pentru noi România era mai exotică decât Brazilia și constat că zidul mental dintre Estul și Vestul Europei continuă să existe, mult după căderea zidului Berlinului din noiembrie 1989.

Începând cu această dată, am învățat să cunosc mai bine țara voastră sau, mai degrabă, să măsoar mai bine neștiința mea. De altfel țara voastră rămâne necunoscută pentru majoritatea compatrioților mei din Franța, în ciuda legăturilor culturale tradiționale dintre națiunile noastre.

Primele mele cărți au fost traduse în ediții ieftine, pe hârtie sfărâmicioasă ce se îngălbenea după câțiva ani. Le-am păstrat pe toate cu emoție ca pe niște pergamente dintr-o vreme trecută, după care rămân nostalgic. Dacă ar trebui să redau pe scurt ceea ce resimt în România, aș alege două cuvinte: fervoarea și românescul. Fervoarea fiindcă am simțit aici o întâmpinare călduroasă, niciodată primită în altă parte, uneori aproape stânjenitoare, pe care eu o atribui unei neînțelegeri, ca și cum universul meu s-ar acorda cu cel al cititorilor. Dar este o neînțelegere minunată ce a fost orchestrată, accelerată de două femei admirabile cărora aș vrea să le aduc un omagiu: Magdalena Mărculescu, editoarea mea de la Editura Trei și Chris Simion, dramaturgă și regizoare, care a adaptat multe din textele mele pentru teatru. Bineînțeles că succesul creează o confuzie, lumea iubește în tine o imagine, o efigie care nu are prea mult de-a face cu realitatea. Aici legile ospitalității au fost marcate prin lipsa de măsură. Deși eu sunt fiu unic și, datorită unei mame protectoare, am căpătat prostul obicei de a fi nu doar iubit, ci și preferat, în România însă am avut sentimentul că există o eroare în legătură cu persoana mea și romanele mele. Ca și când traducătorii mei ar fi rescris, fără știrea mea, altă operă, mai vie, mai surprinzătoare, doar pentru cititorii români, lăsându-mi mie rămășițele ei pământești franceze.

În sfârșit, România îmi pare romanescă datorită dublei moșteniri latine și slave, religiozității ei omniprezente, magnificelor biserici cu cupole în formă de bulb. Țara aceasta îmi pare uneori condusă de forțele invizibilului și ale barocului, ca și cum peisajul întrevăzut nu ar fi decât un decor tăinuind altă realitate. O ușoară amețelă îl cuprinde pe francez în România; nu este cea a neliniștitoareii ciudățeniei, ci a falsei familiarități. Te crezi la verișori, dar ești dezorientat, ești în Europa, dar dincolo de Europa, la porțile Asiei și ale Balcanilor. O parte din atmosfera de aici

ține de legendă și de supranatural. Aceasta se întrezărește în literatura și filmul românesc, prin gustul pentru absurd și situații nostime. Am cunoscut la dumneavoastră clipe de foarte mare fericire și de uluire.

Permiteți-mi să citez două din acestea: o anchetă a ziarului *Le Monde* m-a dus în 2005 la Tanacu, în Moldova, pe urmele acelei tinere călugărițe presupus stăpânită de diavol și moartă crucificată, spre a-l exorciza pe Satan. (Această întâmplare a devenit un film al lui Cristian Mungiu în 2014). Am avut sentimentul că mă scufund din nou în catolicismul superstițios al copilăriei mele făcut din supranatural, groază și supunere.

Îmi amintesc de asemenea de o vizită la o prințesă Rromă, medium undeva lângă București, care ne-a primit într-un palat baroc imens și gol, de un kitsch deșănțat, în mijlocul gărzilor ei de corp înarmate cu kalașnikovuri și al mulțimii de Mercedesuri. Ea mi-a prevestit cu exactitate o despărțire în dragoste ce urma să aibă loc peste câteva luni. Până atunci ghicitoarele în cărți la care mersesem îmi preziceau trecutul cu o exactitate îmbucurătoare. În România, și insist asupra caracterului pur subiectiv al acestei impresii, basculez într-o altă dimensiune, intru într-un univers de incertitudine: se poate întâmpla ceva necunoscut din care degajă încântare și uimire.

Sfidarea cea mare pentru un artist, un autor, un creator este reînnoirea de sine. De câțiva ani, atunci când încep o carte, mă întorc la rugăciunea lui Baudelaire :

«Doamne, Dumnezeuul meu! Dăruiește-mi harul de a crea câteva versuri frumoase care să-mi dovedească mie că nu sunt ultimul dintre oameni, că nu sunt mai prejos decât cei pe care îi disprețuiesc.»

Acestei rugăciuni eu îi mai adaug o frază: Doamne, îndură-te să fiu încă citit în România, până la ultima mea suflare!³

³ Traducere de Viorica Bilek

BIOGRAFIE

PASCAL BRUCKNER

Scriitor (romancier), eseist, scenarist și filozof

Date relevante:

- n. 15 decembrie 1948 la Paris într-o familie creștină, tatăl protestant iar mama catolică practicantă. Copilăria în Austria, Elveția și Franța;
- ciclurile primar și gimnazial în sistem de învățământ catolic (iezuit); admis în prestigiosul liceu parizian Henri-IV, unde a urmat și cele două clase pregătitoare (*hypokhâgne* și *khâgne*) care asigură accesul în Marile Școli Superioare franceze;
- absolvă universitățile Paris I și VII precum și École Pratique des Hautes Etudes;
- doctoratul la Paris VII, în 1975, cu o teză condusă de Roland Barthes despre gândirea lui Charles Fourier, publicată la Editura Seuil în 1975;
- profesor invitat pentru mulți ani la câteva mari universități americane: University of Saint-Diego (California), Harvard University, University of Texas și New York University; profesor la Institutul de Studii politice din Paris (1990–1994);
- colaborator la marile cotidiene franceze *Le Monde* și *Le Figaro* și la săptămânale dintre cele mai influente: *Le Nouvel Observateur*, *Le Point*, *L'Express*; invitat constant la Radio Classique;
- debutează editorial și continuă să publice la Seuil, apoi devine, pentru o lungă perioadă, editor la Grasset, unde îi apar cele mai multe dintre eseuri și romane;
- membru, din 2020, al Academiei Goncourt, juriu care atribuie premiul omonim, cel mai prestigios din Literale franceze (Pascal Bruckner ocupă în juriu locul lăsat vacant de Bernard Pivot);
- volumele sale au fost distinse cu câteva din cele mai importante premii: al Academiei Franceze (1995), Médicis (1995); Renaudot (1997); Montaigne (2007); Duménil (2014); Marcel Pagnol (2014);
- a fost tradus în peste 30 de țări în tiraje de milioane de exemplare.

Filozof și eseist:

- gândirea lui Pascal Bruckner este influențată de utopiștii francezi din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, de mișcările studențești din 1968 și de curentele filozofice și literare care au generat liberalizarea din anii 70, la care el însuși a contribuit din plin;
- este considerat între membrii cei mai influenți ai grupului *Noilor Filozofi* (*Les Nouveaux Philosophes*), în prima lor fază orientați la stânga, de care se detașează tot mai mult devenind în scurt timp critici redutabili ai comunismului: Bernard-Henri Lévy, Alain Finkielkraut, André Glucksmann, Christian Jambet, Guy Lardreau, Philippe Sollers etc.; Pascal Bruckner este printre primii filozofi care se pronunță pentru un tratament egal al celor două totalitarisme, fascist și comunist, fără complezențele binecunoscute față de cel de-al doilea;
- astăzi îl putem încadra pe Pascal Bruckner între **intelectualii publici** de anvergură din spațiul francofon, analizele sale fiind revelatoare pentru tensiunile ce definesc spiritul occidental în ultimele decenii;
- ca intelectual critic, la fel ca și alți membri ai grupului Noilor Filozofi, intervențiile sale publice au avut și efecte politice directe asupra decidenților francezi, făcând să încline balanța în chestiuni de țin de politica internă sau internațională;
- Bruckner a condamnat ofensivele militare conduse de Miloșevici în fosta Iugoslavie ;
- a militat pentru un plan de pace în conflictul israelo-palestinian și s-a pronunțat pentru existența a două state independente, israelian și palestinian ;
- a susținut intervenția americană în Irak și a pledat pentru îndepărtarea lui Saddam Hussein;
- „Conflictul de idei a înlocuit [în lumea de azi] lupta de clasă”; ideea de rasă, de gen, identitarismul în general sunt urmarea dezintegrării tezelor comuniste. Culpabilizarea rasei albe cu argumente din trecutul colonial, exacerbaria opozițiilor de gen sau de culoare a pielii sunt de natură să degradeze echilibrul social și politic din societățile occidentale;
- a recunoscut existența încălzirii climatice globale, dar consideră răspunsurile ecologiștilor radicali drept inadecvate și periculoase;
- se pronunță împotriva corectitudinii politice, a ideologiei „woke”-ismului și a „scrierii inclusive”;
- respinge conceptul de *islamofobie*, creat anume spre a inhiba examenul critic al islamului. „*Le terme islamophobie rend impossible la moindre critique de l'islam. Il rassemble deux choses très différentes: la persécution des croyants, qui est évidemment condamnable; et la remise en cause des dogmes, qui est l'un des fondements de la liberté intellectuelle. C'est cette confusion que je dénonce et le chantage qu'elle exerce sur les musulmans réformateurs et sur les non-croyants qui jugent une religion sur ses effets et non sur ses intentions.*”
- aceste teme nu reprezintă însă doar debateri academice. Ele sunt definitorii pentru poziționarea politică și pentru construcția mentalităților contemporane.

Referințe critice:

- Richard J. Golsan (Yale French Studies, 2009):

„By any measure, describing the political outlook of a figure as complex and often as paradoxical as Pascal Bruckner, and then placing the writer squarely on the *Left* or on the *Right*, in France today is no easy task.”
- Daniel Pipes, (*National Review Online*, 2010):

” These provocative statements undergird Bruckner's brilliant polemic arguing that European remorse for the sins of imperialism, fascism, and racism has gripped the continent to the point of stifling its creativity, destroying its self-confidence, and depleting its optimism.”
- Richard Wolin, (*The Wind from the East*, 2010):

” Pascal Bruckner might well be the most distinguished essay writer in France today. He is both inordinately talented and prodigiously politically incorrect. No one better unmasks the pieties of the reigning intellectual cant. Whether one agrees or disagrees with him, he does the life of the mind an invaluable service.”
- Andrew Anthony (*The Guardian*, 2011):

„The philosopher Pascal Bruckner is in many ways the model of a modern French intellectual. (...) Like Voltaire and Diderot, who frequently feature in his writing, Bruckner writes across a variety of forms and genres, as a philosopher, a polemicist, an essayist and a novelist. It's a tradition, he says, that has all but disappeared in France.”
- Martine L. Petauton (*La cause littéraire*, 2014):

Un bon fils: „Poignant, ce livre. Fondamental. L'honneur d'une écriture parfaitement maîtrisée, au service d'une « vraie vie ».”
- Matei Vișniec (*RFI*, 2020):

„Din punctul meu de vedere, Pascal Bruckner este un umanist lucid. El onorează spiritul critic și mai ales acel universalism născut în Franța în Secolul luminilor și care pune accentul pe ceea ce oamenii, în diversitatea lor, au în comun. Fără această platformă comună de valori, viața socială este de altfel imposibilă.”

- Rodolphe de Saint Hilaire (*Culture-Tops*, 2020):
Un coupable presque parfait. La construction du bouc émissaire blanc: „Un plaidoyer solide, un essai brillant, au secours d’une civilisation crépusculaire ébranlée par les diktats des minorités.”

OPERA

Eseuri:

- *Fourier*, Seuil, 1975, présentation de l'œuvre de Charles Fourier
- *Le Nouveau Désordre amoureux* (en collaboration avec Alain Finkielkraut), Seuil, 1977
- *Au coin de la rue, l'aventure* (en collaboration avec Alain Finkielkraut), Seuil, 1979
- *Le Sanglot de l'homme blanc : Tiers-Monde, culpabilité, haine de soi*, Seuil, 1983
- *La Mélancolie démocratique*, Seuil, 1990
- *La Tentation de l'innocence*, Grasset, 1995, Prix Médicis essai.
- *Le Vertige de Babel. Cosmopolitisme ou mondialisme*, Arlea, 1999
- *L'Euphorie perpétuelle : essais sur le devoir de bonheur*, Grasset, 2000
- *Misère de la prospérité : La religion marchande et ses ennemis*, Grasset, 2002
- *La Tyrannie de la pénitence : Essai sur le masochisme occidental*, Grasset, 2006 Prix Montaigne.
- *Le Paradoxe amoureux*, Grasset, 2009
- *Le mariage d'amour a-t-il échoué ?*, Grasset, 2010
- *Le Fanatisme de l'apocalypse. Sauver la Terre, punir l'Homme*, Grasset, 2011
- *La Sagesse de l'argent*, Grasset, 2016
- *Un racisme imaginaire. La Querelle de l'islamophobie*, Grasset, 2017
- *Une brève éternité. Philosophie de la longévité*, Grasset, 2019
- *Un coupable presque parfait*, Grasset, 2020
- *Dans l'amitié d'une montagne*, Grasset, 2021
- *Le sacre des pantoufles : Du renoncement au monde*, Grasset, 2022

Romane și povestiri :

- *Allez jouer ailleurs*, Le Sagittaire, 1976
- *Lunes de fiel*, Seuil, 1981
- *Parias*, Seuil, 1985
- *Qui de nous deux inventa l'autre ?*, Gallimard, 1988
- *Le Divin Enfant*, Seuil, 1992
- *Les Voleurs de beauté*, Grasset, 1997 Prix Renaudot.
- *Les Ogres anonymes*, Grasset, 1998
- *L'Amour du prochain*, Grasset, 2005
- *Mon petit mari*, Grasset, 2007
- *La Maison des anges*, Grasset, 2013

- *Un bon fils*, Grasset, 2014, Prix Marcel Pagnol
- *Un an et un jour*, Grasset, 2018

Cărți pentru tineret:

- *Le Palais des claques*, Points-Virgule Seuil 1986
- *Au secours, le Père Noël revient*, illustré par Hervé Di Rosa, Seuil 2003
- *La Boîte à bisous*, illustration de Mayana Itoiz, éd. Glénat, coll. P'tit Glénat / Vitamine, 2015